

MAKSĀTNESPĒJAS PROCESA ADMINISTRATORU STATUSA REFORMA

Mg.iur. **Kaspars Novicāns**,

zvērinātu advokātu biroja "Novius" partneris, zvērināts advokāts, Maksātnespējas likuma grozījumu darba grupas loceklis

Latvijas Republikas Saeima 2014. gada 3. jūlija plenārsēdē pirmajā lasījumā vienbalsīgi atbalstīja likumprojektu "Grozījumi Maksātnespējas likumā".¹ Tas paredz reformēt maksātnespējas procesa administratoru (turpmāk – administratori) statusu, tas ir, pielīdzināt valsts amatpersonām un uz tiem attiecināt likumā noteiktos valsts amatpersonas amatu savienošanas ierobežojumus. Tādēļ šī raksta mērķis ir izvērtēt iecerēto Maksātnespējas likuma grozījumu par administratoru statusa maiņu pamatojumu un nepieciešamību, kā arī analizēt šo grozījumu pretrunas un iespējamās problēmas, kas radīsies, ja minētais likumprojekts stāsies spēkā atbilstoši 3. jūlija plenārsēdē atbalstītajai redakcijai.

Redakcijas piebilde. *Autora analizētais likumprojekts joprojām nav guvis tālāku virzību, taču 25. septembrī cita likumprojekta ietvaros, veicot grozījumus Maksātnespējas likumā, Saeima galīgajā lasījumā atbalstīja arī priekšlikumu, kas paredz maksātnespējas procesa administratorus pielīdzināt valsts amatpersonām.*

Foto: Boriss Koljesskijs

Likumdevējs tikai sev zināmu principiālu iemeslu dēļ vēlas īstenot reformas, kurām trūkst pārliecinošu un tiesiski pamatotu argumentu un kas ir klajā pretrunā ar vispārējiem privāto un publisko tiesību nošķiršanas principiem.

Spēkā esošais maksātnespējas tiesiskais regulējums neapšaubāmi nav pilnīgs, tostarp uzlabojama ir arī administratoru uzraudzības sistēma. Tomēr iecere ieviest tik radikālas izmaiņas attiecībā uz administratoru statusu rada pamatotas bažas par to, vai administratoru pielīdzināšana valsts amatpersonām ir piemērots un atbilstošs instruments maksātnespējas tiesiskā regulējuma uzlabošanai. Varbūt šaujam ar lielgabalu pa zvirbuliem? Varbūt varam saskatīt āža kāju iecerētajā administratoru statusa reformā?

Reformas pamatojums un nepieciešamība

No likumprojekta "Grozījumi Maksātnespējas likumā" anotācijas izriet, ka administratoru statusa reformas pamatā ir valsts vēlme nodrošināt juridisko profesiju vienotu attīstību, administratoru rīcības neitralitāti un neatkarību, kā arī paaugstināt administratoru atbildības un kompetences līmeni. Jāteic gan, ka nav saprotams, kā plānotie grozījumi varētu nodrošināt šo mērķu sasniegšanu. Piemēram, likumprojekta normas ir ārkārtīgi attālinātas no citu juridisko profesiju (zvērinātu tiesu izpildītāju, zvērinātu notāru, zvērinātu advokātu) darbības vispārējiem principiem, korporatīvās pārvaldības un uzraudzības modeļiem, tādēļ ir skaidrs, ka šādi grozījumi nevar nodrošināt juridisko profesiju vienotu attīstību. Grozījumi Maksātnespējas likumā arī būtiski pazemina administratoru kvalifikācijas pilnveides prasības, tādēļ nav loģiski sagaidīt, ka šādi grozījumi varētu paaugstināt administratoru kompetenci.

Taču viens no būtiskākajiem aspektiem, kas jāuzsver saistībā ar iecerēto administratoru statusa reformu, – likumprojekta anotācija nesniedz atbildi uz jautājumu, kas ir tas funkcijas, kuru īstenošanas dēļ administratorus pēc būtības varētu pielīdzināt valsts amatpersonām. Piemēram, anotācijā norādīts,

ka administratoriem maksātnespējas procesā ir plašas pilnvaras, tai skaitā pārņemt parādnieka mantu un rīkoties ar to, pieņemt lēmumus, kas ietekmē kreditoru intereses, kā arī kļūt par maksātnespējīgā komersanta faktiski vienīgo likumīgo vadītāju ar visplašākajām tiesībām lēmumu pieņemšanā un darījumu noslēgšanā. Jāatzīmē, ka šādas tiesības ir arī jebkuras kapitālsabiedrības valdes loceklim (Komerclikuma 221. panta pirmā daļa, 301. panta pirmā daļa) vai likvidatoram (Komerclikuma 322. pants). Tādēļ pēc iecerētajiem grozījumiem Maksātnespējas likumā būtu jāseko atbilstošiem grozījumiem Komerclikumā, nosakot, ka arī kapitālsabiedrību valdes locekļi un likvidatori ir pielīdzināmi valsts amatpersonām, jo viņiem ir visplašākās iespējas rīkoties ar citām personām piederošu mantu, pieņemt lēmumus, kas ietekmē kreditoru intereses. Ejot soli uz priekšu, arī mantojuma aizgādņi un testamenta izpildītāji būtu jāpielīdzina valsts amatpersonām, jo viņi pārvalda svešu personu mantu, piedzen parādus, pārstāv mantojuma masu uzsāktajās tiesvedībās (Civillikuma 622. pants). Nav nekādu šaubu, ka arī šķīrējtiesneši būtu jāpielīdzina valsts amatpersonām, jo viņiem ir tiesības izšķirt civiltiesiskus strīdus un taisīt citām personām saistošos spriedumus.

Problēmas šķīrējtiesu tiesiskajā regulējumā tomēr netiks risinātas ar šķīrējtiesnešu pielīdzināšanu valsts amatpersonām. Arī Komerclikuma vai Civillikuma Mantojuma tiesību daļas grozījumi, kas paredzētu valdes locekļu, likvidatoru, mantojuma aizgādņu un testamenta izpildītāju pielīdzināšanu valsts amatpersonām, domājams, nav sagaidāmi. Trūkst atbildes, kādēļ likumdevējs nonācis pie secinājuma, ka administratorus var pielīdzināt valsts amatpersonām, neskatoties uz to, ka administratori nepilda valsts varas funkcijas, bet gluži pretēji – darbojas privāttiesību jomā.

Administrators tiesības un pienākumus regulē Maksātnespējas likuma 26., 27., 50., 64.–67., 96.–100., 137.–138. un 159. pants. Neviena no šīm tiesību normām neparedz administratoram tādas tiesības vai pilnvaras, kas raksturīgas valsts amatpersonai. Piemēram, administratoram nav tiesību izdot rīkojumus vai dot norādījumus, kas ir saistoši visām personām vai kam ir izpildu dokumenta spēks. Administratori nerealizē valsts varu nekādos tās aspektos un neveic valsts amatpersonām raksturīgās funkcijas, tādēļ administratori pēc būtības nevar tikt pielīdzināti valsts amatpersonām. Jāatzīmē, ka arī Maksātnespējas administrācijas direktors Ervīns Ābele jau pirms vairākiem gadiem paudis pārliecinošus un pamatotus argumentus par to, kādēļ administratori nav un nevar būt valsts amatpersonas.² Taču, šķiet, likumdevējs ir atteicies sekot saprāta balsij un tikai sev zināmu principiālu iemeslu dēļ vēlas īstenot reformas, kurām trūkst pārliecinošu un tiesiski pamatotu argumentu un kas ir kļajā pretrunā ar vispārējiem privāto un publisko tiesību nošķiršanas principiem.

Juridisko profesiju vienota attīstība

Likumprojekta anotācijā kā viens no būtiskākajiem iecerēto grozījumu motīviem norādīta vēlme nodrošināt juridisko profesiju vienotu attīstību. Tā kā Latvijā valsts amatpersonām ir pielīdzināti zvērināti tiesu izpildītāji un zvērināti notāri, domājams, iecerētas reformas mērķis ir saskaņot administratoru profesionālās darbības regulējumu ar zvērinātu tiesu izpildītāju un zvērinātu notāru darbības tiesisko regulējumu. Taču, iedziļinoties likumprojektā, ir acīmredzams, ka vienīgā līdzība, kas pēc grozījumu spēkā stāšanās pastāvēs starp administratoriem, zvērinātiem tiesu izpildītājiem un zvērinātiem notāriem, būs to pielīdzināšana valsts amatpersonām un amatu savienošana ierobežojumi.

Proti, likumdevējs nav paredzējis administratoriem ieviest tādu korporatīvās pārvaldības un uzraudzības sistēmu, kāda ir zvērinātiem tiesu izpildītājiem un zvērinātiem notāriem. Piemēram, zvērināti tiesu izpildītāji ir apvienoti Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju koleģijā, kas ir neatkarīga profesionāla korporācija (Tiesu izpildītāju likuma 112. pants). Turklāt zvērinātu tiesu izpildītāju kopsapulce ievēlē padomi, kurai ir plašas funkcijas – tostarp arī uzraudzīt zvērinātu tiesu izpildītāju darbību, izskatīt par viņiem saņemtās sūdzības un iesniegumus, ierosināt disciplinārlietas, lemt par ieteikumu iecelšanai zvērināta tiesu izpildītāja amatā, kā arī par ieteikumu atbrīvot, atcelt vai atstādināt no zvērināta tiesu izpildītāja amata (Tiesu izpildītāju likuma 127. pants).

Līdzīgs tiesiskais regulējums noteikts arī attiecībā uz zvērinātiem notāriem (Notariāta likums 214., 230. pants). Tā kā likumprojekts "Grozījumi Maksātnespējas likumā" neparedz šādu pašpārvaldes un uzraudzības modeli attiecībā uz administratoriem, nevar būt runa par to, ka iecerētie grozījumi veicinās juridisko profesiju vienotu attīstību.

Būtiski uzsvērt, ka plānotie grozījumi Maksātnespējas likumā arī neparedz nevienu tiesību vai garantiju, kas administratoriem izrietētu no amatpersonai pielīdzinātas personas statusa. Tā ir ļoti būtiska atšķirība no tiesiskā regulējuma, ko paredz Tiesu izpildītāju likums un Notariāta likums. Piemēram, likumprojektā nav paredzēts noteikt administratoriem papildu tiesības un aizsardzību, kas ir nesaraucjami saistītas ar amatpersonai pielīdzinātas personas statusu zvērinātiem tiesu izpildītājiem un zvērinātiem notāriem. Proti, grozījumi Maksātnespējas likumā neparedz pienākumu valsts un pašvaldību institūcijām, tiesām, prokuroriem un izmeklēšanas iestādēm garantēt administratoru neatkarību amata pienākumu pildīšanā un aizliegumu iesaistīties administratoru profesionālajā darbībā, ietekmēt un iespaidot administratoru (pretejs regulējums – Tiesu izpildītāju likuma 10. pants, Notariāta likuma 5.¹ pants).

Tāpat likumprojekts arī neparedz administratoriem tiesības lietot zīmogu ar papildināto mazo valsts ģerboni (Tiesu izpildītāju likuma 11. pants, Notariāta likuma 44. pants). Turklāt likumprojekts arī neparedz administratoriem izvirzīt prasības un izdot rīkojumus, kas ir saistoši visām personām valsts teritorijā (Tiesu izpildītāju likuma 40. pants), kā arī neparedz policijai pienākumu sniegt administratoriem palīdzību, kas nepieciešama amata pienākumu izpildei (Tiesu izpildītāju likuma 44. pants).

Atšķirībā no Tiesu izpildītāju likuma un Notariāta likuma plānotie grozījumi Maksātnespējas likumā neparedz administratoru skaita ierobežojumus (Tiesu izpildītāju likuma 7. pants, Notariāta likuma 6.¹ pants), tādējādi pretēji zvērīnātiem tiesu izpildītājiem un zvērīnātiem notāriem administratori tiks pakļauti neierobežotai un nekontrolētai savstarpējai konkurencei, kas būtiski ierobežos administratoru iespējas gūt ienākumus no profesionālās darbības.

Turklāt pretēji Tiesu izpildītāju likumam un Notariāta likumam grozījumi Maksātnespējas likumā neparedz, ka administratoram par katru amata darbību ir tiesības saņemt atlīdzību (Tiesu izpildītāju likuma 79. pants, Notariāta likuma 163. pants). Tajā pašā laikā likumprojekts paredz, ka uz administratoriem ir attiecināmi likumā noteiktie valsts amatpersonas amatu savienošanas ierobežojumi. Šāda tiesiskā regulējuma ieviešana attiecībā uz administratoriem, kas, no vienas puses, noteic būtiskus ierobežojumus amatu savienošanai, bet, no otras puses, neparedz tiesības saņemt atlīdzību par katru amata darbību, turklāt ļauj neierobežotam personu lokam uzsākt administratora profesionālo darbību, ir ne vien pretrunā ar juridisko profesiju vienotības ideju, bet arī ir klajā pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmes 91. pantā ietvertu vienlīdzības principu.

Tiesību doktrīnā atzīts, ka vienlīdzības princips ir saistošs likumdevējam, un tas nozīmē, ka valstij, izdodot tiesību normas, nevienlīdzīga (atšķirīga) attieksme ir jāattaisno.³ Bez (pienācīga) pamatojuma atšķirīga attieksme nav attaisnota un līdz ar to tā ir pretrunīga.⁴ Likumprojekta "Grozījumi Maksātnespējas likumā" anotācijā nav minēts neviens vārds par to, kādēļ likumdevējs administratorus, tāpat kā zvērīnātus tiesu izpildītājus un zvērīnātus notārus, pielīdzina valsts amatpersonām un attiecina uz administratoriem amatu savienošanas ierobežojumus, taču nenoteic administratoriem līdzvērtīgu korporatīvās pārvaldības un uzraudzības modeli, kā arī nenoteic administratoriem līdzvērtīgas tiesības un garantijas. Līdz ar to ir acīmredzams, ka likumdevējs vispār nav pamatojis nevienlīdzīgu (atšķirīgu) izturēšanos attiecībā pret administratoriem, zvērīnātiem tiesu izpildītājiem un zvērīnātiem notāriem, tādējādi pieļaujot vienlīdzības principa pārkāpumu.

Jāsecina, ka grozījumi Maksātnespējas likumā nenodrošinās juridisko profesiju vienotu attīstību, jo piedāvātais regulējums ir ārkārtīgi attālināts no tiesību normām, kas regulē zvērīnātu tiesu izpildītāju un zvērīnātu notāru profesionālo darbību. Turklāt būtiski atzīmēt, ka likumprojekts paredz iespēju savienot administratora amatu ar zvērīnātu tiesu izpildītāja amatu. Līdz ar to nav rodams racionāls un saprotams izskaidrojums, kā administrators, kas nav zvērīnāts tiesu izpildītājs, varēs līdzvērtīgi pildīt amata pienākumus, ja viņam likumā nav nostiprinātas tādas tiesības un pilnvaras kā zvērīnātam tiesu izpildītājam (piemēram, nav garantētas tiesības saņemt policijas atbalstu, nav tiesības izdot vispārīgos rīkojumus un norādījumus, konstatēt juridiskos faktus, saņemt informāciju no kredītiestādēm u.c.).

Administratoru kompetences paaugstināšana

Likumprojekta anotācijā norādīts uz pēdējo gadu pieredzi, kas liecina par administratoru rīcības neatbilstību likumdevēja paredzētajam kompetences līmenim. No anotācijas izriet, ka šāda apgalvojuma pamatā ir Maksātnespējas administrācijā iesniegto sūdzību skaits par administratoru rīcību, kas (it kā) būtiski pieaudzis kopš 2008. gada un vēl aizvien turpina pieaugt. Šajā ziņā diemžēl jāsecina, ka likumprojekta anotācija sniedz nepatiesu un maldinošu informāciju, jo kopš 2012. gada Maksātnespējas administrācijā iesniegto sūdzību skaits par administratoru rīcību nevis pieaug, bet gan strauji sarūk. Piemēram, 2011. gadā iesniegtas 406 sūdzības, bet 2012. gadā – 338.⁵ Savukārt 2013. gadā Maksātnespējas administrācijā izskatījusi tikai 270 sūdzības par administratoru rīcību.⁶ Tādējādi ir acīmredzams, ka Maksātnespējas administrācijā iesniegto sūdzību skaits par administratoru rīcību pieauga krīzes laikā (no 2008. līdz 2011. gadam), un tas ir skaidrojams nevis ar administratoru nekompetenci, bet gan strauji pieaugušo maksātnespējas procesu skaitu un personu vispārējo neapmierinātību. Līdz ar to jāsecina, ka likumprojekta anotācijā norādītais pamatojums par administratoru nekompetenci ir balstīts uz klaji nepatiesu informāciju.

Taču pārsteidzošākais ir tas, ka pretēji likumprojekta anotācijā izvirzītajam mērķim paaugstināt administratoru kompetenci iecerētie grozījumi Maksātnespējas likumā pazemina prasības attiecībā uz administratoru kvalifikācijas celšanu. Proti, ja atbilstoši šobrīd spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam administratoram divu gaidu laikā ir jāiegūst vismaz 50 punkti par kvalifikācijas pilnveidi (atbilst kvalifikācijas pilnveides pasākumu apmeklējumam vismaz 50 akadēmisko stundu apmērā),⁷ grozījumi šīs prasības būtiski pazemina un noteic pienākumu trīs gadu laikā apmeklēt vien trīs kvalifikācijas pilnveides pasākumus (Maksātnespējas likuma 16.² panta otrā daļa). Tādējādi ir saskatāma

acimredzama pretruna starp likumprojekta anotācijā izvirzīto mērķi paaugstināt administratoru kompetenci un tiesību normām, ko paredz likumprojekts.

Disciplinārbildības ieviešana

No likumprojekta anotācijas izriet, ka likumdevējs vēlas pielīdzināt administratorus valsts amatpersonām, lai tādējādi paaugstinātu administratoru atbildības līmeni, tas ir, pakļautu administratorus disciplinārbildībai. Taču bažas rada tas, ka likumprojekts paredz disciplinārbildību arī par Maksātnespējas administrācijas apstiprinātās metodikas neievērošanu (Maksātnespējas likuma 31.⁴ panta otrās daļas 3. punkts). Turklāt atbilstoši likumprojektam Maksātnespējas administrācijas direktors ir tā persona, kura var uzlikt administratoram disciplinārsodu – atcelšanu no amata (Maksātnespējas likuma 31.⁶ panta otrā daļa). Tādēļ ir apšaubāma Maksātnespējas administrācijas direktora neitralitāte un objektivitāte lēmuma pieņemšanā par administratora atcelšanu gadījumos, kad disciplinārbildības pamats būs Maksātnespējas administrācijas apstiprinātās metodikas neievērošana. Turklāt fakts, ka administratoriem būs vispārīstāša valsts iestādes izdota metodika, pats par sevi ir pretrunā ar valsts varas dalīšanas principu.

Taču, kas ir būtiski – nav saprotams, kādēļ likumdevējs uzskata, ka vienīgais veids, kā administratorus var pakļaut disciplinārbildībai, ir viņu pielīdzināšana valsts amatpersonām. Piemēram, disciplinārbildībai par savu profesionālo darbību ir pakļauti zvērināti advokāti (Advokatūras likuma 70. pants) un zvērināti revidenti (likuma "Par zvērinātiem revidentiem" 38.¹ pants), taču viņi nav pielīdzināti valsts amatpersonām. Tādēļ neizpratni rada fakts, kādēļ likumdevējs nevēlas ieviest attiecībā uz administratoriem tādu korporatīvās pārvaldes un disciplinārbildības regulējumu, kāds ir, piemēram, zvērinātiem advokātiem. Šķiet, likumdevējs nav ņēmis vērā, ka Latvijā ir nostiprināts tā dēvētais advokātu process kā kriminālprocesā (Kriminālprocesa likuma 79. pants), tā arī civilprocesā kasācijas instancē (Civilprocesa likuma 82. panta sestā un septītā daļa), tādēļ nav šaubu par to, ka zvērinātu advokātu korporatīvās pārvaldes un disciplinārbildības modelis ir efektīvs un spēj nodrošināt kvalificētu un atbildīgu profesionālo darbību. Tādējādi zvērinātu advokātu darbību reglamentējošās tiesību normas un korporatīvās pārvaldes sistēma varētu kalpot par paraugu administratoru profesionālās darbības un korporatīvās pārvaldes sistēmas uzlabošanai.

Reformas "āža kāja"

Iecerētie grozījumi Maksātnespējas likumā nepašaubāmi "retinās" administratoru rindas, jo šobrīd lielākais vairums administratoru (teju

divas trešdaļas) vienlaikus ir arī zvērināti advokāti. Likumprojekts, no vienas puses, paredz iespēju savienot administratora un zvērināta advokāta amatu. No otras puses, likumprojekta anotācijā atzīts, ka ir apšaubāma iespējamība savienot šos abus amatus, jo starptautiskajos un nacionālajos tiesību aktos ir nostiprināts zvērinātu advokātu neatkarības statuss, kas nav savienojams ar amatpersonas statusu. Tādēļ nav šaubu, ka iecerēto grozījumu dēļ no administratora pienākumu pildīšanas būs spiesti atteikties zvērināti advokāti. Un šāds straujš praktizējošo administratoru skaita samazinājums būs vienīgais administratoru statusa reformas "ieguvums". Taču varbūt tieši tāds ir iecerētās reformas patiesais mērķis? Kā nekā jau labu laiku ir dzirdēti izteikumi par to, ka praktizējošo administratoru ir par daudz un jādomā, kā viņu skaitu samazināt. Tā kā teju divas trešdaļas administratoru ir zvērināti advokāti, tad iecerētā reforma ir patiesi ļoti efektīvs veids, kā samazināt praktizējošo administratoru skaitu.

Nav saprotams, kādēļ likumdevējs uzskata, ka vienīgais veids, kā administratorus var pakļaut disciplinārbildībai, ir viņu pielīdzināšana valsts amatpersonām.

Šajā ziņā gan būtiski atcerēties, ka Latvijā, sākot veidot administratoru institūtu, tieši zvērināti advokāti bija tās personas, kurām administratora sertifikātu piešķīra automātiski, bez specializētā eksāmena kārtības. Arī vairumā Eiropas Savienības dalībvalstu tieši zvērināti advokāti ir tās personas, kas pilda administratoru funkcijas. Turklāt atsevišķās valstīs, piemēram, Igaunijā, tiesības pildīt administratora pienākumus ir tikai zvērinātiem advokātiem. Tādējādi nav šaubu, ka zvērināta advokāta zināšanas, kompetence un profesionālā darbība ir savienojama ar administratora amatu un pat var dot zināmas priekšrocības. Taču likumdevējs nezināmu un neizprotamu iemeslu dēļ administratoru institūta vēsturisko attīstību un vispārpieņemto starptautisko pieredzi ir ignorējis un vēlas īstenot reformu, kuras rezultātā administratora funkcijas varēs veikt juristi, bet ne zvērināti advokāti. No šāda aspekta raugoties, šķiet, ļoti īpatnēji, ka likumprojekta "Grozījumi Maksātnespējas likumā" anotācijā izvirzītais mērķis paaugstināt administratoru kompetenci un atbildību, likumdevēja ieskatā, ir sasniedzams, (netieši) liedzot administratora funkcijas veikt zvērinātiem advokātiem.

Būtiski arī atzīmēt, ka iecerētā administratoru statusa reforma aizskar zvērinātu advokātu tiesības uz nodarbošanos, kas ir klajā pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmes 106. pantu. Proti, atbilstoši Satversmes 106. pantam valsts nedrīkst noteikt

personām citus kritērijus attiecībā uz nodarbošanos kā vien spēju un kvalifikācijas prasības, bez kurām persona nevarētu pildīt attiecīgā amata pienākumus.⁸ Pretēji minētajam plānotie grozījumi Maksātnespējas likumā radīs tādas nodarbošanās ierobežojumus, kas nav saistīti ar personas spējam un kvalifikāciju, jo ierobežos zvērīnātus advokātus savienot savu profesionālo darbību ar administratora amatu (turklāt likumprojekta anotācijā likumdevējs to ir nepārprotami atzinis).

Iespējamās Maksātnespējas likuma grozījumu piemērošanas problēmas

Likumdevējs nav ņēmis vērā, ka iecerētos grozījumus Maksātnespējas likumā nevar veikt bez atbilstošiem grozījumiem Kredītiestāžu likumā. Proti, atbilstoši Kredītiestāžu likuma 131.¹ pantam par kredītiestādes administratoru kredītiestādes maksātnespējas procesā var būt fiziskā persona, kas ieguvusi maksātnespējas procesa administratora sertifikātu. Tā kā plānotie grozījumi Maksātnespējas likumā vairs neparedz administratoru sertifikāciju, bet noteic, ka administratoru pēc administratora eksāmena nokārtošanas amatā ar rīkojumu ieceļ Maksātnespējas administrācijas direktors, izveidosies situācija, ka Kredītiestāžu likuma 131.¹ pantu nevar piemērot.

Būtiski ņemt vērā, ka, pielīdzinot administratorus valsts amatpersonām, jāveic arī citas samērā kardinālas izmaiņas spēkā esošajā maksātnespējas tiesiskajā regulējumā. Piemēram, likumā nevar paredzēt tiesības atcelt administratoru ar kreditoru balsojumu (Maksātnespējas likuma 90. pants). Turklāt tāds tiesību institūts kā kreditoru sapulce un tās kompetence maksātnespējas procesa ietvaros ir jālikvidē (Maksātnespējas likuma 89. pants), jo nav pieļaujams, ka privāto tiesību subjekti dod saistošus norādījumus personai, kura ir pielīdzināta valsts amatpersonai. Īpaši tas attiecināms uz atbildības noteikšanu administratoram, jo vienošanās par atbildību nav savienojama ar vispārējiem valsts amatpersonai pielīdzinātās personas atbildības principiem (skat., piemēram, Tiesu izpildītāju likuma 79. pantu). Tādējādi no Maksātnespējas likuma būtu jāizslēdz tādas tiesību normas kā 89., 90., 91. pants, kā arī 166. panta pirmā daļa un 171. panta ceturrtā daļa, u.c. Savukārt šo tiesību normu izslēgšana var apdraudēt tiesiskās aizsardzības procesu sekmīgas īstenošanas iespējas, kā arī pārvilkt treknu strīpu iespējai turpināt tos juridiskās personas maksātnespējas procesus, kurus nevar finansēt no parādnieka līdzekļiem. Turklāt, veicot šādus grozījumus Maksātnespējas likumā, Latvijas tiesiskais regulējums būtu klajā pretrunā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautisko tirdzniecības tiesību komitejas (UNCITRAL) izdotajām vadlīnijām maksātnespējas tiesību politikas veidošanai.⁹

Secinājumi

1. Apkopojot minēto, ir secināms, ka likumprojekts "Grozījumi Maksātnespējas likumā" nevar sasniegt likumprojekta anotācijā norādītos mērķus, jo tajā nav iekļautas tiesību normas, kas varētu nodrošināt juridisko profesiju vienotu attīstību, stiprināt administratoru rīcības neitralitāti un neatkarību vai uzlabot administratoru kompetenci. Savukārt likumprojekta anotācijā minēto mērķi paaugstināt administratoru atbildības līmeni (tas ir, ieviest administratoru disciplinārbildību) var sasniegt, ieviešot tādu administratoru korporatīvās pārvaldības un disciplinārbildības modeli, kāds ir zvērīnātiem advokātiem.

2. Likumprojekta "Grozījumi Maksātnespējas likumā" anotācijā nav pamatojuma, kādēļ likumdevējs administratorus, tāpat kā zvērīnātus tiesu izpildītājus un zvērīnātus notārus, pielīdzina valsts amatpersonām un attiecina uz administratoriem amatu savienošanas ierobežojumus, taču nenoteic administratoriem līdzvērtīgu korporatīvās pārvaldības un uzraudzības modeli, kā arī nenoteic administratoriem līdzvērtīgas tiesības un garantijas. Tādēļ ir pamats secināt, ka iecerētie grozījumi ir pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmes 91. pantā ietverto vienlīdzības principu.

3. Iecerētās reformas rezultātā tiks vājināts administratoru institūts un apdraudēta šīs profesijas ilgtspējīga attīstība, jo administratori būs pakļauti amatu savienošanas ierobežojumiem, tostarp nevarēs to apvienot ar zvērīnāta advokāta amatu, bet nebaudīs valsts amatpersonām pielīdzinātu personu tiesības un garantijas. Savukārt vājš administratoru institūts pavērs plašākas iespējas negodprātīgiem parādniekiem vai kreditoriem veikt Maksātnespējas likuma mērķim un maksātnespējas procesa būtībai pretējas darbības.

4. Ja likumdevējs tomēr uzskata, ka administratora pienākumus var veikt tikai valsts amatpersonām pielīdzinātās personas, likumprojekts "Grozījumi Maksātnespējas likumā" ir būtiski jāpapildina un jāveic grozījumi vēl citos tiesību aktos:

1) atbilstoši jāgroza Kredītiestāžu likuma 131.¹ pants, pielāgojot to plānotajiem Maksātnespējas likuma grozījumiem (tas ir, valsts amatpersonām jāpielīdzina arī kredītiestāžu administratori);

2) Maksātnespējas likumā administratoriem jāparedz tādas tiesības un garantijas, kas dabiski izriet no valsts amatpersonai pielīdzinātās personas statusa, tostarp:

a) jāparedz administratora iecelšana uz mūžu (Tiesu izpildītāju likuma 6. pants, Notariāta likuma 4. pants),

b) jānoteic administratoru skaita ierobežojumi (Tiesu izpildītāju likuma 7. pants, Notariāta likuma 6.¹ pants),

c) jāparedz valsts un pašvaldību institūcijām, tiesām, prokuroriem un izmeklēšanas iestādēm

pienākums garantēt administratoru neatkarību amata pienākumu pildīšanā (Tiesu izpildītāju likuma 10. panta pirmā daļa, Notariāta likuma 5.¹ panta pirmā daļa),

d) jāparedz aizliegums iesaistīties administratora profesionālajā darbībā, ietekmēt un iespaidot administratoru (Tiesu izpildītāju likuma 10. panta otrā daļa, Notariāta likuma 5.¹ panta otrā daļa),

e) jānoteic administratoram tiesības lietot zīmogu ar papildināto mazo valsts ģerboni (Tiesu izpildītāju likuma 11. pants, Notariāta likuma 44. pants),

f) jāparedz administratoram tiesības izvirzīt prasības un izdot rīkojumus, kas ir saistoši visām personām valsts teritorijā (Tiesu izpildītāju likuma 40. pants),

g) jāparedz policijai pienākums sniegt administratoram palīdzību, kas nepieciešama amata pienākumu izpildei (Tiesu izpildītāju likuma 44. pants),

h) jāparedz administratoram tiesības par katru amata darbību saņemt atlīdzību (Tiesu izpildītāju likuma 79. pants, Notariāta likuma 163. pants);

3) no Maksātnespējas likuma jāizslēdz vairākas tiesību normas, kas nav savienojamas ar administratora kā valsts amatpersonai pielīdzinātas personas statusu (tostarp jāatsakās no kreditoru sapulces institūta un jāizslēdz no Maksātnespējas likuma 89., 90., 91. pants, kā arī 166. panta pirmā daļa un 171. panta ceturtdā daļa, u.c.). ■

¹ Likumprojekts "Grozījumi Maksātnespējas likumā". Pieejams: <http://notariatsaeima.lv/LIVS11/SaeimaIvS11.nsf/0/C263F4A04D42CCE1C2257D04001C4333?OpenDocument>.

² Skat.: Ābele E. Val administratoram jābūt valsts amatpersonai. Jurista Vārds, 20.03.2007, Nr. 12 (465).

³ Skat. plašāk: Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa, Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Balodža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 88.-92. lpp.

⁴ Turpat, 96. lpp.

⁵ Informatīvas ziņojums "Par maksātnespējas procesa administratoru darbības uzraudzības sistēmas pilnveidošanu". Pieejams: www.mk.gov.lv.

⁶ Maksātnespējas administrācijas 2013. gada publiskais pārskats, 13. lpp. Pieejams: www.mia.gov.lv.

⁷ Skat. Ministru kabineta 2010. gada 9. novembra noteikumu Nr. 1038.

⁸ "Maksātnespējas procesa administratoru pretendentu apraksts un maksātnespējas procesa administratoru sertificēšanas kārtība".

⁹ Skat.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa, Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Balodža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 491. lpp.

¹⁰ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, United Nations, New York, 2005. Pieejamas interneta vietnē: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80222_fbook.pdf.